

قانون بازار، هیئت وزیران با استناد به بند ۳ ماده ۴ قانون بازار اوراق بهادار آیین نامه «سرمایه‌گذاری خارجی در بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس» را طی ۱۴ ماده در تاریخ ۱۳۸۹/۱/۲۹ تصویب نمود. بر اساس آن، آیین نامه اجرایی بند «ج» ماده ۱۵ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی نسخ گردید و از این زمان، تقسیم سرمایه‌گذاری خارجی به دو نوع سرمایه‌گذاری با هدف کسب سود به همراه قصد مدیریت شرکت و سرمایه‌گذاری بدون قصد مدیریت شرکت منتفی شد. به همین دلیل از این برهه به بعد الزامات قانونی حاکم بر سرمایه‌گذاری خارجی در بازار سرمایه هستند.

مرجع اعطای مجوز سرمایه‌گذاری خارجی در بازار سرمایه

بر اساس ماده ۵ قانون تشویق و حمایت، سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران تنها نهاد رسمی تشویق سرمایه‌گذاری‌های خارجی در کشور و مرجع رسیدگی به کلیه امور مربوط به سرمایه‌گذاری‌های خارجی است. در حالی که بر اساس ماده ۴ آیین نامه سرمایه‌گذاری خارجی در بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس، اشخاص خارجی برای دریافت مجوز معامله اوراق بهادار در بورس یا بازار خارج از بورس باید درخواست خویش را به سازمان بورس و اوراق بهادار ارائه نمایند. حال این سؤال پیش می‌آید که هرچند بحث در مورد اخذ دو مجوز جداگانه از دو مرجع متفاوت است که هیچ‌کدام مدخلیتی در وظایف دیگری ندارد؛ اما در قانون تشویق و حمایت، سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران به عنوان تنها نهاد رسمی اعطای مجوز شناخته شده است و پیش‌بینی سازمان بورس برای اعطای مجوز فعالیت خارجی در بازار سرمایه با آن مغایرت دارد؛ زیرا هرچند در زمان تصویب قانون تشویق و حمایت در سال ۸۰، تشکیلات جدید بازار سرمایه و نهاد متولی خاص آن، یعنی سازمان بورس و اوراق بهادار به شکل کنونی وجود نداشت؛ ولی بر اساس قانون تأسیس بورس - مصوب ۱۳۴۵ که در زمان تصویب قانون تشویق و حمایت، لازم‌الاجرا بود - بازار سرمایه دارای ارکان مشخص و مستقلی از قبیل شورای عالی بورس، سازمان کارگزاران بورس اوراق بهادار

و هیئت مدیره سازمان کارگزاران بوده است. حتی سه سال بعد از تصویب قانون تشویق و حمایت، در هنگام توجه خاص به سرمایه‌گذاری خارجی در بازار سرمایه ایران و تصویب آیین نامه اجرایی بند «ج» ماده ۱۵ برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی در مورد سرمایه‌گذاری اشخاص خارجی در بورس اوراق بهادار، علی‌رغم وجود این ارکان و حتی ذکر نام سازمان کارگزاران اوراق بهادار در ماده یک و قسمت تعاریف آیین نامه، ماده ۲ این آیین نامه فعالیت سرمایه‌گذار خارجی را در بورس منوط به دریافت مجوز از سازمان

۹۹ بنا بر اصول قانون نویسی، فقط قانون مؤخر بعدی که از عام یا خاص بودن هم‌ردیف قانون موجود است، می‌تواند در صورت حصر، بنا بر اراده مؤخر قانون‌گذار موارد جدیدی را به آن اضافه کرده، حصر را از بین ببرد. این اتفاق در خصوص قانون بازار اوراق بهادار رخ داده که مؤخر بر قانون تشویق و حمایت است، در این زمینه می‌توان به بند ۱۴ ماده ۷ قانون بازار اشاره کرد. هرچند در ماده ۵ قانون تشویق، کلیه امور مربوط به سرمایه‌گذاری خارجی را به سازمان سرمایه‌گذاری واگذار نموده است، اما بنا بر بند ۱۴ ماده ۷ قانون بازار، نظارت بر سرمایه‌گذاری اشخاص حقیقی و حقوقی خارجی در بورس، جزو یکی از وظایف هیئت مدیره سازمان بورس است. علاوه بر آن، بر اساس بند ۱۵ ماده ۴ قانون بازار، شورای عالی بورس می‌تواند جهت معاملات اشخاص خارجی در بورس، به بورس مجوز اعطا نماید که می‌توان گفت امور مذکور در این مواد ناظر به آن است که تمام فرایند سرمایه‌گذاری خارجی در بازار سرمایه از مرحله صدور مجوز و نظارت بر اجرای آن با توجه به تخصصی بودن سازمان بورس در زمینه بازار سرمایه از اطلاق عبارت «کلیه امور مربوط به سرمایه‌گذاری خارجی» - مذکور در ماده ۵ قانون تشویق و حمایت - خارج و به سازمان بورس و اوراق بهادار واگذار شده‌اند.

سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی ایران نموده بود. بنابراین تنها نقش ارکان بازار سرمایه در پذیرش سرمایه‌گذاران خارجی در بازار، بنا بر تبصره این ماده اعلام سقف مجاز سرمایه‌گذاری خارجی در بورس در مقاطع سه‌ماهه به سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های فنی اقتصادی بوده است. از این رو نمی‌توان گفت از آنجاکه در زمان تصویب قانون تشویق و حمایت، قانون بازار اوراق بهادار تصویب نشده و سازمان بورس و اوراق بهادار وجود نداشته، بعد از تصویب قانون بازار و تشکیل سازمان بورس، سازمان بورس و اوراق بهادار متولی اعطای مجوزهای سرمایه‌گذاری‌های خارجی است.

همچنین بر اساس ماده ۵ قانون تشویق و حمایت، سازمان سرمایه‌گذاری فقط در مورد تشویق سرمایه‌گذاری‌های خارجی در کشور و رسیدگی به کلیه امور مربوط به سرمایه‌گذاری خارجی، به عنوان تنها نهاد رسمی کشور شناخته شده است و در صورتی که اعطای مجوز به‌طور

انحصاری توسط این سازمان مدنظر قانون‌گذار بود، می‌بایست به صراحت ذکر می‌شد. هرچند این ماده دارای اطلاق است، اعطای مجوز، نخستین و مهم‌ترین قسمت تعامل با سرمایه‌گذار خارجی بوده، اهمیت آن به نحوی است که نمی‌توان گفت قانون‌گذار آن را با اطلاق عبارت رسیدگی به کلیه امور مربوط به سرمایه‌گذاری خارجی قصد نموده است و نمی‌توان از آن، حصر صلاحیت سازمان مزبور در خصوص مسئله اعطای مجوز به سرمایه‌گذار خارجی را نتیجه‌گیری کرد.

بنا بر اصول قانون نویسی، فقط قانون مؤخر بعدی که از عام یا خاص بودن هم‌ردیف قانون موجود است، می‌تواند در صورت حصر، بنا بر اراده مؤخر قانون‌گذار موارد جدیدی را به آن اضافه کرده، حصر را از بین ببرد. این اتفاق در خصوص قانون بازار اوراق بهادار رخ داده که مؤخر بر قانون تشویق و حمایت است، در این زمینه می‌توان به بند ۱۴ ماده ۷ قانون بازار اشاره کرد. هرچند در ماده ۵ قانون تشویق، کلیه امور مربوط به سرمایه‌گذاری خارجی را به سازمان سرمایه‌گذاری واگذار نموده است، اما بنا بر بند ۱۴ ماده ۷ قانون بازار، نظارت بر سرمایه‌گذاری اشخاص حقیقی و حقوقی خارجی در بورس، جزو یکی از وظایف هیئت مدیره سازمان بورس است. علاوه بر آن، بر اساس بند ۱۵ ماده ۴ قانون بازار، شورای عالی بورس می‌تواند جهت معاملات اشخاص خارجی در بورس، به بورس مجوز اعطا نماید که می‌توان گفت امور مذکور در این مواد ناظر به آن است که تمام فرایند سرمایه‌گذاری خارجی در بازار سرمایه از مرحله صدور مجوز و نظارت بر اجرای آن با توجه به تخصصی بودن سازمان بورس در زمینه بازار سرمایه از اطلاق عبارت «کلیه امور مربوط به سرمایه‌گذاری خارجی» - مذکور در ماده ۵ قانون تشویق و حمایت - خارج و به سازمان بورس و اوراق بهادار واگذار شده‌اند.

اشخاص سرمایه‌گذار خارجی در بازار سرمایه

بر اساس ماده ۱ قانون تشویق، سرمایه‌گذار خارجی در سه نوع، شخص حقیقی غیر ایرانی، حقوقی غیر ایرانی و ایرانی دارای سرمایه با منشأ خارجی است. در آیین نامه بند «ج» ماده ۱۵ قانون برنامه چهارم توسعه سابق در تعریف سرمایه‌گذار خارجی، آن را عبارت از شخص